

Na osnovu člana 8. stav 1. tačka 5. i člana 12. stav 5. Zakona o radiodifuziji, Savet Republičke radiodifuzne agencije 26. juna 2007. godine doneo je

Opšte obavezujuće uputstvo o ponašanju emitera (Kodeks ponašanja emitera)

"Službeni glasnik RS", br. 63/2007 od 9.7.2007. godine

I. UVOD

1. Pravni osnov

Pravni osnov za donošenje Kodeksa ponašanja emitera nalazi se u stavu 5. člana 12. Zakona o radiodifuziji koji glasi:

Agencija donosi opšte obavezujuće uputstvo radi bližeg uređivanja određenih pitanja koja se odnose na sadržaj programa, nezavisno od postojeće prakse emitera. Opšte obavezujuće uputstvo može da se odnosi na pojedino pitanje koje se tiče sadržaja programa, na veći broj srodnih pitanja, a može da se odnosi i na sva pitanja koja se tiču sadržaja programa (kodeks ponašanja emitera).

Osim toga, član 19. Zakona o radiodifuziji propisuje: "Agencija se stara o zaštiti maloletnika i poštovanju dostojanstva ličnosti u programima koji se prikazuju posredstvom radija i televizije, o čemu donosi opšte obavezujuće uputstvo".

Ovim kodeksom, koji obuhvata i zaštitu maloletnika i zaštitu dostojanstva ličnosti (zaštita privatnosti i sl.), Agencija realizuje svoju zakonsku obavezu.

Član 8. Zakona o radiodifuziji nalaže Agenciji da, između ostalog, propiše i programske uslove za proizvodnju i emitovanje programa. Ovim kodeksom regulisan je i taj skup pitanja.

Kodeks ponašanja emitera predstavlja sistem opštih obavezujućih uputstava koja se odnose na sva do sada uočena pitanja koja se tiču sadržaja programa.

Nepostupanje po važećem Kodeksu ponašanja emitera, kao opštem obavezujućem uputstvu, je osnov za izricanje svih mera koje Agencija može preduzimati.

2. Ciljevi

Donošenje Kodeksa ponašanja emitera ima za cilj:

- stvaranje uslova za profesionalan rad emitera, kako je to i naznačeno članom 3. Zakona o radiodifuziji koji precizira načela regulisanja odnosa u oblasti radiodifuzije,
- jasno i precizno definisanje pitanja koja se tiču sadržine programa koja su predmet nadzora Agencije nad radom emitera u pogledu programskih standarda utvrđenih Zakonom o radiodifuziji,
- bliže preciziranje minimalnih programskih uslova za proizvodnju i emitovanje programa kako to nalaže Zakon o radiodifuziji,
- zaštitu dece i omladine od potencijalno štetnih uticaja sadržaja programa radija i televizije, što je naloženo Zakonom o radiodifuziji,
- zaštitu dostojanstva ličnosti u sadržaju programa emitera, kako i nalaže Zakon o radiodifuziji,
- zaštitu autorskih i srodnih prava u sadržaju programa emitera, kako to i zahteva Zakon o radiodifuziji.

II. OPŠTA OBAVEZUJUĆA UPUTSTVA (U DALJEM TEKSTU: UPUTSTVA)

1. Uputstvo koje se odnosi na opšte obaveze emitera

Emiteri su dužni da poštuju sledeća osnovna načela:

1) *Poštovanje uslova iz dozvole.* Emiteri su dužni da u svemu poštuju uslove pod kojima im je dozvola izdata, naročito u pogledu opštih programskih standarda propisanih Zakonom. U pogledu programskih obaveza emiter nije obavezan da striktno poštuje programsku šemu predatu na konkursu, ali je dužan da okvirno poštuje opšti programski koncept iz konkursne dokumentacije. Promena profila programa u pogledu klasifikacije emitera iz člana 45. Zakona, dozvoljena je samo uz izričitu saglasnost Agencije. Predstavnici emitera dužni su da Agenciji omoguće uvid u podatke i ostalu dokumentaciju koja se odnosi na predmet nadzora. Agencija je u sprovođenju nadzora dužna da štiti poslovnu tajnu emitera.

2. *Obaveza identifikacije.* Televizijske stanice su dužne da u toku trajanja programa emituju naziv, oznaku ili skraćeni identifikacioni znak emitera, izuzev u vreme trajanja reklamnih blokova. Radio stanice svoj naziv, oznaku ili identifikacioni znak moraju emitovati najmanje na svakih 15 minuta emitovanog programa. Ne smeju se koristiti neregistrovani ili lažni nazivi ili identifikacioni znak.

3. *Kvote obavezne produkcije.* Emiter je obavezan da od ukupnog godišnjeg vremena emitovanja programa, emituje najmanje 50% programa proizvedenog na srpskom jeziku, od čega najmanje 50% programa sopstvene produkcije. Emiteri koji proizvode i emituju program namenjen nacionalnim manjinama obavezni su da od ukupnog godišnjeg vremena emitovanja programa na jeziku nacionalne manjine, emituju najmanje 50% programa sopstvene produkcije. U ukupno godišnje vreme emitovanog programa ne računaju se reprize, sportski prenos, igre, reklame, tv-kupovina, emitovanje sms, e-mail i sličnih poruka, komercijalni programi zasnovani na plaćanju telefonskih, internet i sličnih telekomunikacionih usluga, erotski programi u sopstvenoj produkciji, kao ni program vesti, izuzev ako se radi o sopstvenoj produkciji vesti. Pod sopstvenom produkcijom podrazumevaju se programi ili emisije u kojima je izvorni audio ili video materijal i/ili autorski deo sadržan u emisiji ili programu veći od 50% u televizijskom, odnosno 20% u radio programu, odnosno emisiji. Za ustanove javnog radiodifuznog servisa važe kvote propisane članom 74. Zakona o radiodifuziji.

4. *Zabranjena partijske pripadnosti.* Emiteri ne mogu svojinski i programski pripadati političkim partijama, organizacijama ili koalicijama, kao ni pravnim licima čiji je osnivač politička partija, organizacija ili koalicija. Zabranjeno je izrazito programsko favorizovanje ili izrazita diskriminacija legalnih političkih partija, organizacija ili njihovih funkcionera. Zabranjeno je političku propagandu maskirati bilo kojom vrstom programa, naročito informativnog ili programa političkih aktuelnosti. Zabranjena partijske pripadnosti ne podrazumeva zabranu argumentovane kritike rada političkih partija i organizacija. Emiteri imaju načelnu obavezu poštovanja pluralizma političkih mišljenja, ali i pravo na nezavisnost i samosvojnost uređivačke politike i slobodnu argumentovanu vrednosnu procenu.

2. Uputstvo koje se tiče opštih programskih standarda u informativnom programu i programu političkih aktuelnosti

Emiteri nisu dužni da proizvode informativni program, ali, ukoliko su tu vrstu programa uvrstili u svoj programski koncept u elaboratu na osnovu kojeg im je izdata dozvola, dužni su da budu profesionalni u svom radu, što nalaže član 3. Zakona o radiodifuziji kojim se regulišu opšta načela odnosa u oblasti radiodifuzije. Uz to, član 68. stav 1. tačka 2. svim emiterima nalaže da "obezbede slobodno, potpuno i blagovremeno informisanje građana". Emiteri su, stoga, dužni da se pridržavaju sledećih uputstava:

1) *Poštovanje obaveza proisteklih iz dokumentacije predate na konkursu.* Informativni program i emisije političkih aktuelnosti smeju da emituju samo emiteri kojima je dozvola za emitovanje programa izdata na osnovu dokumentacije (programskog elaborata) koja predviđa proizvodnju i emitovanje ovih vrsta programa. Ovi emiteri tu vrstu programa načelno su dužni da emituju u obimu i na način opisan u programskom elaboratu, što ne podrazumeva striktno poštovanje okvirne programske šeme iz elaborata, niti zabranu slobodnog uređivanja programa. Emiteri koji su na konkursu dobili dozvolu na osnovu programskog elaborata političkih aktuelnosti, ove vrste programa mogu da prestanu da emituju samo ako zatraže i dobiju izričitu saglasnost Agencije. Emiterima koji u svojoj konkursnoj dokumentaciji nisu predvideli emitovanje informativnog programa i programa političkih aktuelnosti nije dozvoljeno emitovanje ovih vrsta programa, osim uz izričitu saglasnost Agencije.

2) *Objektivnost.* Emiteri su dužni da obezbede da se svako stanovište predstavi na minimalno objektivni način (bez malicioznih montaža, umetnutih komentara i sl.). Kada između emitera i pojedinaca i organizacija o kojima emiter u svom programu govori ili ih u programu pominje postoji interesna povezanost, onda se ta povezanost u programu mora jasno naglasiti.

3) *Nepriistrasnost.* Emiteri imaju pravo na sopstvenu nezavisnu uređivačku politiku, uz poštovanje minimalne nepriistrasnosti u izveštavanju. Pod minimalnom nepriistrasnošću podrazumeva se obaveza emitera da činjenično izveštavanje jasno odvoji od stava, mišljenja ili komentara. Emiter mora da se stara da lično uverenje i mišljenje urednika i novinara ne smeju da diskriminatorno utiču na izbor teme i način njenog predstavljanja. Nije dozvoljeno manipulisanje izjavama, saopštenjima i sličnim sadržajima s ciljem promene njihovog osnovnog smisla

(maliciozne montaže, zlonamerno skraćivanje ili uklanjanje ključnih delova sadržaja i sl.). Ovo uputstvo ne odnosi se na klasičnu montažu slike i tona već samo na one manipulacije slikom, tonom i sadržajem koje iskrivljuju osnovni smisao saopštenog.

4) *Blagovremenost*. Emiter ne sme namerno da prikriva informacije od javnog interesa, osim u slučaju informacija koja je zvanično klasifikovana kao tajna ili ukoliko je reč o zaštiti bezbednosti zemlje.

5) *Tačnost*. Emiter ne sme da emituje vesti i izveštaje za koje zna da su neistiniti. Vesti i izveštaji koji se ne mogu potvrditi ili čija tačnost nije pouzdano utvrđena mogu se emitovati samo ako se jasno naznači njihova nezvaničnost ili nepotvrđenost. Izveštavanje emitera mora biti zasnovano na činjenicama. Emiter je dužan da štiti izvor, ali i da ga obelodani kada Zakon to zahteva. Emiter je dužan da arhivski materijal jasno označi prilikom ponovnog emitovanja. Pod arhivskim materijalom se ne podrazumevaju svi ranije snimljeni ili prikupljeni materijali, već isključivo snimljene celine ili oni delovi snimljenih celina koji svojom obuhvatnošću nose zaokruženu informaciju o prethodnoj celini. Takve celine ne mogu mehanički biti upotrebljene kao prosti audiovizuelni materijal za kreiranje novih celina; takođe, arhivskim materijalom se ne smatraju snimci koji se koriste za ilustraciju programskih materijala u kojima se pojavljuju ili pominju javne ličnosti (kratki snimci svakodnevnih aktivnosti, fotografije bez posebnog konteksta, i sl.).

6) *Sloboda objavljivanja komentara*. Objektivnost, nepristrasnost i tačnost u izveštavanju ne podrazumevaju zabranu objavljivanja komentara pojava, događaja i postupaka pojedinaca. Emiteri su slobodni da u skladu sa svojom uređivačkom politikom komentarišu pojave, događaje i postupke pojedinaca, državnih organa, političkih partija i drugih institucija. Ukoliko se emiter odluči na emitovanje komentara dužan je da ne koristi uvredljiv ton. Obaveza je emitera da komentare jasno odvoji od vesti i informacija koji se odnose na istu temu.

7) *Zabrana diskriminacije*. Emiteri ne smeju sprovoditi diskriminaciju pojedinaca ili društvenih grupa na osnovu pola, rase, etničke, verske, socijalne ili nacionalne pripadnosti.

8) *Pravilo druge strane*. Kod izveštavanja o raspravama koje uključuju sukob bilo koje vrste, emiter je dužan da svim stranama koje učestvuju u raspravi pruži mogućnost da u polemici učestvuju na načelno ravnopravan način. Nije dozvoljeno prikazivanje jednostranih napada na ličnosti, niti vođenje dugotrajnih ili ponavljanih kampanja u vezi sa pojedinim ličnostima, društvenim grupama ili institucijama bez relevantnih novih podataka koji bi opravdali produženo ili ponovljeno izveštavanje o istoj pojavi, događaju, instituciji ili ličnosti.

9) *Obaveza prenošenja saopštenja hitne prirode*. Emiteri su dužni da bez odlaganja prenesu sva saopštenja koja se odnose na ugroženost ljudskih života, zdravlja, bezbednosti ili imovine.

10) *Obaveza posebnog najavlivanja programa koji sadrži scene nasilja i katastrofe*. Svaki sadržaj koji sadrži prizore, tonske zapise, ili direktan opis nasilja i katastrofe mora se posebno najaviti.

11) *Obaveza objavljivanja ispravke i odgovora (važi za slučajeve za koje Zakonom o javnom informisanju nisu propisani izuzeci)*. Kršenjem ovog Kodeksa smatraće se i nepostupanje po praksama, pravilima i propisima koji važe za adekvatno prenošenje ispravke i odgovora. Ako je emitovana lažna vest, neistinit izveštaj ili neki sličan sadržaj koji ne odgovara utvrđenim činjenicama, emiter je dužan da u što kraćem roku i u istom ili adekvatnom terminu objavi ispravku, omogući odgovor oštećenoj strani i uputi izvinjenje pojedincu ili organizaciji koji su greškom oštećeni, pri čemu trajanje odgovora ne može biti kraće od vremena utrošenog na napad, osim ako oštećena strana na to pristane. U tekstu odgovora ne može biti uredničkih intervencija, a ispravka ili odgovor moraju se jasno i bez komentara najaviti i objaviti. Sopstvenu reakciju na odgovor ili ispravku emiter ne sme da objavi istog dana kada je objavljen odgovor ili ispravka. Oštećena strana ima pravo da lično odgovori, ukoliko to zahteva. Zbog prirode elektronskih medija rok za ispravku treba da bude maksimalno kratak, po pravilu 24 sata, osim ako za kašnjenje ne postoji opravdan razlog koji otežava ili onemogućava emitovanje ispravke ili odgovora u tom roku. Rok se može produžiti na zahtev oštećene strane.

3. Uputstvo koje se odnosi na zaštitu dece i omladine

Emiteri su dužni da preduzmu sve mere predostrožnosti kako bi zaštitili maloletne osobe od programskih sadržaja koji mogu da im ugroze integritet kao i njihov zdravstveni, moralni, intelektualni i socijalni razvoj.

1) *Obaveza emitovanja određenih sadržaja samo u doba kada deca i omladina ne bi trebalo da prate programe radija i televizije.* Emitovanje scena seksa, erotike, filmova sa izrazito brutalnim nasiljem, prikazivanje narkomanije i sličnih sadržaja dozvoljeno je samo u periodu od 24 do 6 časova. Emitovanje ovih pojava kao i scena sa vulgarnim jezikom i izražavanjem izričito se zabranjuje u programima namenjenim deci i omladini, osim ukoliko nije u edukativne svrhe, u vrlo pažljivo postavljenom kontekstu.

2) *Obaveza posebne najave ili označavanja programa koji mogu ugrožavati decu i omladinu.* Programi koji mogu ugroziti maloletnike ili su za njih neprikladni moraju biti jasno označeni, a staratelji moraju biti na njih upozoreni. Svaki program sa sadržajem neprikladnim za lica mlađa od 18 godina, koji se na televiziji emituje pre ponoći, mora biti obeležen jasno vidljivom brojkom koja upozorava gledaoce i roditelje na to da sadržaj koji sledi nije prikladan za sva maloletna lica. Brojka treba da upućuje na minimalni uzrast dece koja može da prati program (npr: 12, 14, 16, u krugu crvene boje i na vidljivom mestu). Brojka (upozorenje) emituje se pre i na početku programa i na svakih 15 minuta trajanja programa u trajanju od jednog minuta. Na radiju ovo upozorenje saopštava spiker ili voditelj programa. Emiteri su slobodni da programe klasifikuju po svom nahođenju, ali Agencija ima pravo da upozori ili kazni emitera koji za decu neprikladne sadržaje uopšte ne obeležavaju, ne obeležavaju na način propisan ovim uputstvom ili sistematski pogrešno određuju granicu uzrasta za koji je neki program pogodan. Emiteri imaju pravo da, ukoliko su u nedoumici, od Agencije zatraže mišljenje o klasifikaciji označavanja. Agencija je dužna da u adekvatnom roku emiteru dostavi svoje mišljenje. Emiteri treba da vode računa o uobičajenom rasporedu aktivnosti dece i posebno da izbegavaju emitovanje problematičnog materijala u vreme kada se može očekivati da maloletnici gledaju ili slušaju programe radija i televizije.

3) *Obaveza da se deca i omladina prikazuju uz dozvolu roditelja ili staratelja.* Maloletno lice može se direktno pojaviti u programu samo uz sopstveni pristanak i odobrenje roditelja ili staratelja, pa i tada je emiter dužan da posebno vodi računa o zaštiti dostojanstva i fizičkog i mentalnog zdravlja osobe koja je u pitanju. Emiteri su dužni da iskažu posebnu pažnju kada objavljuju intervjue, fotografije ili snimke maloletnika i to mogu da učine samo uz pristanak i odobrenje roditelja ili staratelja. Ova obaveza se ne odnosi na snimljene materijale koji služe za ilustraciju i, pri tom, ne ugrožavaju dostojanstvo dece i omladine (kolektivni snimci početka školske godine, snimci dečje igre na javnim površinama, vremenske prognoze i sl.).

4) *Posebna zaštita kada je maloletno lice žrtva ili počinitelj nasilja ili drugog krivičnog dela.* Maloletno lice mora biti zaštićeno od eksplicitnog pojavljivanja u javnosti bilo da je žrtva ili počinitelj nasilja ili drugog krivičnog dela. Emiteri su dužni da zaštite identitet maloletnika u takvim slučajevima.

5) *Obaveza sinhronizacije programa za programe namenjene deci predškolskog uzrasta.* Emiteri su dužni da strane programe namenjene deci predškolskog uzrasta sinhronizuju na srpski jezik ili jezike lokalnih nacionalnih ili etničkih zajednica.

4. Uputstvo koje se odnosi na prikazivanje poroka, kriminala i uznemiravajućih pojava

Emiteri ne smeju emitovati materijale koji deluju štetno (vaspitanje, obrazovno, zdravstveno ili higijenski) i koji podstiču nasilje.

1) *Programi koji mogu izazvati nasilje.* Ne smeju se emitovati materijali koji opravdavaju ili podstiču nasilje, opasno ili antidruštveno ponašanje ili ohrabruju druge da upražnjavaju takva ponašanja. Ova obaveza se ne odnosi na umetničke, dokumentarne ili igrane programe sa ovakvim sadržajima, ali oni moraju biti posebno označeni i najavljeni.

2) *Narkomanija, pušenje, alkohol, kocka.* Narkomanija, pušenje, alkohol i kockanje ne smeju se prikazivati u pozitivnom kontekstu da se ne bi podsticale. Ova obaveza se ne odnosi na umetničke, dokumentarne, naučne, igrane i slične programe sa ovakvim sadržajima, ali oni moraju biti posebno označeni i najavljeni.

3) *Regulisanje prikazivanja scena nasilja, ubistava, masakra i katastrofa.* Emiteri imaju obavezu da izbegavaju prikazivanje brutalnih, nasilnih i uznemirujućih scena ukoliko to nije u javnom interesu, pri čemu tada emitovanje mora biti jasno obrazloženo. Žrtve nasilja i katastrofa imaju pravo na posebnu zaštitu nasilju i katastrofama i prikazivanje žrtava i unesrećenih ne sme manipulirati ljudskom patnjom i učiniti da žrtve, nastradali i njihove porodice ponovo budu izloženi patnji. Ova obaveza se ne odnosi na umetničke, dokumentarne, naučne, igrane i slične programe sa ovakvim sadržajima, ali oni moraju biti posebno označeni i najavljeni.

4) *Samoubistvo*. Zabranjeno je prikazivanje samoubistva ili drugih oblika samopovređivanja. Emiteri moraju biti veoma oprezni u razmatranju ovih pojava i uzdržani pri pominjanju ličnih imena aktera i opisivanju propratnih okolnosti. Ova obaveza se ne odnosi na umetničke, dokumentarne, naučne, igrane i slične programe sa ovakvim sadržajima, ali oni moraju biti posebno označeni i najavljeni.

5. Uputstvo koje se odnosi na praćenje istrage, sadržaj zapisnika izdvojenih u krivično-sudskom postupku i zaštitu identiteta službenih lica koja vode istragu

1) *Praćenje istrage*. Emiteri ne smeju ni na koji način ometati istragu tokom njenog trajanja. Ne smeju se intervjuisati počinioци tokom trajanja istrage. Zabranjuje se emitovanje plaćenih informacija o procesu i o počinjenom delu. Tokom procesa istrage emiter je dužan da poštuje načelo pretpostavke nevinosti. Nije dozvoljeno prikazivati snimke ili materijale koji su zvanično označeni kao tajni, kao ni snimke i materijale koji su pojedinci ili državni organi pribavili na protivzakonit način.

2) *Objavljivanje sadržaja zapisnika izdvojenih u krivično sudskom postupku*. Emiteri su dužni da u svom radu i obaveštavanju javnosti o krivičnim sudskim postupcima poštuju sudske odluke o izdvajanju zapisnika o iskazima okrivljenih, svedoka ili veštaka, dokaza, audio i vizuelnih snimaka i drugih materijala kada se na njima ne može zasnovati sudska odluka.

3) *Zabrana pritiska na sud*. Zabranjeno je emitovati emisije kojima se namerno preudicira ishod sudskog procesa. Izveštavanje iz suda mora se zasnivati na iznesenim činjenicama i svedočenjima, a ne isključivo na mišljenjima i procenama osoba koje ne učestvuju u sudskom postupku. Emiteri su dužni da jasno navedu status osobe koja je na bilo koji način uključena u istragu ili sudski postupak (svedok, osumnjičeni, optuženi, okrivljeni i sl.). Emiter ne sme u svom programu da tretira okrivljenog (osumnjičenog i optuženog) kao krivično odgovornog dok se ne donese pravosnažna presuda.

4) *Zaštita identiteta*. Nije dozvoljeno bez izričitog odobrenja objavljivati identitet službenih i ostalih lica koja vode istragu ili su sa njom povezani, ukoliko ta imena nisu već zvanično objavljena.

6. Uputstvo koje se odnosi na tretman religije i verske programe

Uputstva koje se odnose na religiju i verski program treba da obezbede Ustavom garantovanih poštovanje verskih sloboda.

1) *Zaštita crkava i verskih zajednica*. Zabranjeno je verska shvatanja i učenja priznatih crkava i verskih zajednica tretirati diskriminatorски i uvredljivo. Emiteri moraju poštovati Ustavom zagantovanu slobodu veroispovesti i sprečavati omalovažavanje, vređanje i ismejavanje simbola i učenja tradicionalnih crkava i verskih zajednica u svom programu. Ustanove javnog radiodifuznog servisa obavezne su da utvrde kvote verskog sadržaja za tradicionalne i priznate crkvene i verske zajednice; trajanje ove vrste programa načelno treba da se poklapa sa procentom zastupljenosti pripadnika određene crkve ili verske zajednice u ukupnom stanovništvu na teritoriji na kojoj se program nekog od javnih servisa emituje, uz poštovanje principa pozitivne diskriminacije.

2) *Zabrana prozelitizma*. Emiterima se zabranjuje da se u verskim programima bave prozelitizmom, odnosno nastojanjem da se direktno pridobijaju i pozivaju gledaoci da pristupe nekoj crkvi ili verskoj zajednici. Emiter je dužan da religiozne programe jasno najavi i naznači o kojoj je crkvi ili verskoj zajednici reč. Ako je reč o emiteru specijalizovanog programa koji emituje isključivo program verskog sadržaja on je dužan da to učini prilikom svake identifikacije ili najave programa.

3) *Zabrana maskiranja političkih sadržaja formom verskog programa*. Verski programi moraju se isključivo baviti verskim sadržajima. Bavljenje političkim temama u programima koji se definišu kao verski je zabranjeno.

4) *Sekte, fundamentalizam, terorizam*. Emiteri moraju da prave jasnu razliku između priznatih crkvi i verskih zajednica, s jedne, i sekti, s druge strane. Svoje programe, u okviru ustanova javnih radiodifuznih servisa i mimo njih, mogu imati samo crkve i verske zajednice registrovane kod Ministarstva vera. O sektama se može govoriti samo u kontekstu analize društvenih procesa. Zabranjeno je emitovanje verskih programa kojim se poziva na ugrožavanje pripadnika drugih religija i Ustavom priznatih sloboda (zabrana verskog fundamentalizma). Zabranjeno je putem verskih programa podsticati nasilje ili promovisati terorizam.

7. Uputstvo koje se odnosi na prikazivanje programa koji se odnose na okultizam, paranormalne pojave i magiju

Ova uputstva treba da obezbede poštovanje programske obaveze emitera da se ne emituju sadržaji kojima se zloupotrebljava lakovernost gledalaca ili slušalaca.

1) *Okultizam*. Zabranjuje se emiterima da emituju programe koji su zasnovani na okultizmu, paranormalnim pojavama i magiji, u kojima se manipuliše ljudskim slabostima, lakovernošću, neobaveštenošću i neznanjem. Zabranjuje se emitovanje programa u kojima se ovakve pojave koriste za manipulisanje gledaocima ili za zaradu.

2) *Proricanje sudbine, tumačenje horoskopa i slični sadržaji*. Zabranjeno je emitovanje programa zasnovanih na proricanju sudbine, tumačenju horoskopa i sličnim sadržajima koji se ne mogu kategorisati u predviđenu i zakonom normiranu delatnost. Budući da postoje osnovane indicije da se ova vrsta programa zasniva na zloupotrebi lakovernosti gledalaca i na određenoj vrsti finansijske zloupotrebe nastale zbog neobaveštenosti gledalaca emitovanje ove vrste programa nije dozvoljeno.

3) *Horoskopi i slični zabavni sadržaji*. Zabavni programi u kojima se kao tema pojavljuje proricanje sudbine, tumačenje horoskopa i slični sadržaji mogu se emitovati pod uslovom da to nije jedini sadržaj emisije, i bez dodatnog naplaćivanja telefonskih poziva, SMS poruka i drugih vidova komercijalizacije ovih sadržaja.

8. Uputstvo koje se odnosi na prikazivanje pornografije, seksa i golotinje

Uputstva koja slede za cilj imaju smanjenje nekontrolisanog prisustva scena seksa i golotinje u programima emitera, kao i njihovo jasno usmeravanje ka programima i terminima koji su za to prikladni.

1) *Prikazivanje i opisivanje scena seksa, erotike i pornografije*. Scene seksa mogu se prikazivati samo od 24 do 06 časova. Eksplicitni razgovori o seksu na radio stanicama, takođe, dozvoljeni su samo u ovom terminu. Van ovog perioda seks se može prikazivati i opisivati samo u kontekstu edukativnih potreba ili umetnosti (filmovi i igrani programi, radio drame), ali i tada se preporučuje opreznost.

Emitovanje pornografije se reguliše na sledeći način:

a) *pornografija*, koja se definiše kao eksplicitno prikazivanje polnog čina bez ikakvih umetničkih ili naučnih pretenzija predstavlja legalnu komercijalnu delatnost. Emitovanje ovih sadržaja zabranjeno je u nekodiranoj ("otvorenoj") radiodifuziji u svim terminima. Emitovanje ovih sadržaja dozvoljeno je isključivo kao poseban kodirani servis kablovskih, satelitskih i sličnih operatora (tzv. *pay TV*).

b) *erotski program* je prikazivanje nagih ljudskih tela u polnom činu ili samih nagih tela, bez eksplicitnih scena samog seksualnog akta (penetracije, oralnog seksa, masturbacije i sl.), ali u kontekstu realizacije seksualne aktivnosti (dodir, poljubac, striptiz i sl.). Ovu vrstu programa izuzetno je, uz eksplicitnu odgovornost uredništva televizije, dozvoljeno emitovati od 24 do 06 časova. Ustanove javnog radiodifuznog servisa ne smeju da emituju ovu vrstu programa.

2) *Prikazivanje nagih osoba*. Nage osobe se ne smeju prikazivati pre 21 čas, osim ukoliko su u pitanju edukativne potrebe ili postoji jako uredničko ili umetničko opravdanje. Ovakvi sadržaji moraju biti obavezno označeni odgovarajućom oznakom.

9. Uputstvo koje se odnosi na zaštitu privatnosti

Emiteri su dužni da se vode principom zaštite osnovnog ljudskog dostojanstva u svim programima. Privatnost pojedinaca o kojima se izveštava i koji su predmet prikazivanja mora biti zaštićena u najvećoj mogućoj meri - kako prilikom emitovanja, tako i prilikom prikupljanja materijala.

1) *Zabrana prikazivanja pojedinaca bez njihove dozvole ili zakonskog ili programskog opravdanja*. Zabranjena je svaka povreda privatnosti, odnosno prikazivanja pojedinaca bez njihove dozvole, u šta ne spada interes publike za detalje privatnog života javnih ličnosti. Ovo pravilo se može narušiti samo kada je u pitanju jasno demonstriran javni interes. Ova zabrana ne odnosi se na ilustrativne snimke (slučajni šetači, vozači u saobraćajnoj gužvi, putnici na aerodromima ili železničkim stanicama i sl.)

2) *Zaštita identiteta osoba*. Emiteri su dužni da zaštite identitet žrtava katastrofa, nasilja, učesnika u saobraćajnim i drugim nesrećama i žrtava i počinitelja krivičnih dela. Tokom katastrofa, i kada se prikazuju žrtve nasilja, nesreće i sl., emiter ima posebnu obavezu da vodi

računa o tome da li su porodice žrtava obaveštene pre nego što se snimak ili informacija emituje. Izuzetak od obaveza navedenih u ovoj tački su slučajevi u kojima nadležni organi zahtevaju drugačije postupanje (radi identifikacije žrtava, identifikacije počinioca krivičnog dela i sl.).

3) *Zaštita mesta boravka*. Emiteri su dužni da štite mesto boravka pojedinca i njegove porodice i ne smeju ih otkrivati bez naročitog, opravdanog razloga ili bez pristanka osoba koje su u pitanju.

4) *Zaštita osoba sa posebnim potrebama*. Emiteri su dužni da naročito vode računa o osobama sa posebnim potrebama i da pažljivo kontrolišu njihovo prikazivanje u svojim programima. Zabranjeno je izrugivanje ovim osobama. Ukoliko je reč o osobama nesposobnim za samostalno staranje o sebi, zabranjeno je emitovanje informacija pribavljenih od njih bez odobrenja zakonskog staratelja ili lica koje je legalno ovlašćeno da vodi brigu o njima.

5) *Zabrana emitovanja materijala pribavljenih nezakonitim sredstvima*. Emiter ne sme da emituje sadržaje koji su pribavljeni protivzakonitim putem ili da emituje audio ili vizuelne snimke bez pristanka pojedinca koji je predmet priloga ili emisije. Odstupanja od ovog pravila dozvoljena su samo kada je u pitanju javni interes i kada se kasnije mogu dobiti i druge vrste potvrda dobijene informacije. Ranije snimljeni materijal ne sme se koristiti u manipulativne svrhe, u kontekstu kojim se menja smisao ranije izjave.

10. Uputstvo koje se odnosi na upotrebu jezika u programima radija i televizije

Emiteri moraju da vode računa o jeziku koji se koristi u javnoj sferi, o njegovoj etičkoj i političkoj korektnosti, ali i o gramatičkoj ispravnosti i čistoti.

1) *Zaštita srpskog jezika*. Emiter je obavezan da proizvodi i emituje program na standardnom književnom srpskom jeziku. Programe koji su proizvedeni na stranim jezicima emiter je dužan da prevede na srpski jezik. Ustanove javnog radiodifuznog servisa imaju obavezu da sav sopstveni pisani sadržaj (uključujući i teletekst) emituju na ćirilničnom pismu, osim ako je originalni dokument na latinici ili nekom drugom pismu. Kupljeni strani ili igrani programi moraju da se titlaju ćirilicom ili sinhronizuju na srpski jezik. Ove obaveze ne odnose se na emitere koji proizvode i emituju program namenjen nacionalnim manjinama i programe ustanova javnog radiodifuznog servisa na jezicima manjina.

2) *Ekstremizam i uvredljiv govor*. Emiteri su dužni da suzbijaju ekstremizam i uvrede u svojim programima, kako u ponašanju voditelja programa, tako i u izražavanju gostiju.

3) *Pravilo o načinu izražavanja*. Emiter je obavezan da se stara o gramatičkoj ispravnosti i čistoti jezika u emitovanim programima, izuzev ako je reč o igranom programu u kojem takvo izražavanje ima dramaturško opravdanje. Psovke, pogrdni izrazi i druge vrste vulgarnosti i žargonski govor u informativnom, obrazovnom i sličnim programima su zabranjeni i mogu se koristiti samo u odgovarajućem edukativnom ili umetničkom kontekstu.

4) *Lektori*. Javni servisi su dužni da obezbede da sadržaji namenjeni emitovanju prođu kroz kontrolu profesionalnog lektora i službu koja vodi računa o naglašavanju reči i opštem kvalitetu izražavanja spikera i novinara.

11. Uputstvo koje se odnosi na audio i vizuelni aspekt sadržaja programa

Sve radio i televizijske stanice, a naročito javni servisi, dužni su da vode računa o tome da audio i vizuelni aspekti sadržaja programa (ton, slika) ne budu iritirajući i da vode računa o pristojnom izgledu i oblačenju lica koja se pojavljuju u programima.

1) *Audio i vizuelni sadržaj programa*. Emiteri su dužni da vode računa o tome da emitovani vizuelni i audio sadržaji ne izazivaju direktno (bez odgovarajućeg opšteg umetničkog ili drugog konteksta) gađenje, odvratnost i slične ekstremno negativne emocije kod gledalaca.

2) *Pravila oblačenja*. Televizijske stanice dužne su da vode računa o izbegavanju nepristojnog oblačenja. Pod nepristojnim oblačenjem se podrazumeva pojavljivanje voditelja i drugih učesnika u programu u odeći ili obući sa pretežno obnaženim delovima tela ili erotskom konotacijom. Oblačenje u emisijama zabavnog programa može biti manje formalno, ali i tada treba voditi računa o granicama pristojnosti.

3) *Primerenost odeće vrsti programa*. Televizijske stanice imaju obavezu da se staraju da voditeljke i voditelji, spikeri i novinari budu obučeni u skladu sa zahtevima programa u kojima se pojavljuju. Naročito informativne, dečje, obrazovne i naučne emisije zahtevaju poštovanje klasičnih pravila oblačenja.

12. Uputstvo koje se odnosi na praćenje izbora i referenduma

Cilj ovih uputstava jeste obezbeđivanje ravnopravnog i nepristrasnog toka izbornog i referendumskog procesa.

1) *Specijalizovani programi.* Emiteri specijalizovanih programa koji u svom programskom elaboratu predatom na javnom konkursu nisu predvideli emitovanje informativnog programa i programa političkih aktuelnosti ne smeju se ni direktno ni indirektno baviti izborima, kandidatima na izborima i referendumima. Ova zabrana, osim u dečijim specijalizovanim programima, ne odnosi se na oglasni deo programa i emitovanje plaćenih spotova političkih partija. U specijalizovanim dečijim programima zabranjen je svaki vid političke propagande i oglašavanja.

2) *Objektivno i nepristrasno prikazivanje stavova svih strana.* Emiteri su dužni da obezbede načelnu ravnopravnost u obaveštavanju o svim podnosiocima izbornih lista i kandidatima sa tih lista. Pod načelnom ravnopravnošću se podrazumeva mogućnost pristupa programu svih učesnika izbora, uz načelnu slobodu uredništva emitera da kandidatima i partijama koje se na osnovu objektivne procene percipiraju kao oni koji imaju veće šanse za uspeh posveti više vremena, ali bez izrazite diskriminacije bilo koje partije ili kandidata u informativnim programima i programima političkih aktuelnosti. Zabranjeno je pod formom informativnog i bilo kog drugog programa voditi predizbornu kampanju u bilo čiju korist ili diskriminirati partije ili kandidate. Prilikom predreferendumskog perioda mora se obezbediti prostor za nepristrasno prikazivanje stavova suprotstavljenih strana.

3) *Zabrana diskriminacije učesnika predizborne kampanje.* Sve radio i televizijske stanice mogu objavljivati predizborne spotove pod jednakim komercijalnim i tehničkim uslovima i bez diskriminacije. Emiter može da odbije da emituje reklamne poruke ili emisije ako oceni da one podstiču diskriminaciju, mržnju, nasilje ili vređaju čast, ugled i privatnost građana ili drugih učesnika u kampanji.

4) *Zabrana prikrivene propagande.* U toku predizborne kampanje emiteri imaju obavezu da iz svog programa isključe dokumentarne, igrane i slične emisije i filmove u kojima se pojavljuju kandidati sa izbornih lista i da izbegavaju druge oblike indirektno političke propagande u redovnim emisijama. Zabranjeno je emitovati programe u kojima funkcioneri svoje državne funkcije koriste za partijsku ili predizbornu promociju.

5) *Obaveza preciznog objavljivanja istraživanja javnog mnjenja.* Izveštaji agencija koje ispituju javno mnjenje mogu se objavljivati samo uz uslov da se imenuje naručilac ankete, uzorak na kome je objavljeno ispitivanje, način i vreme trajanja istraživanja. Navedeni izveštaji agencija za ispitivanje javnog mnjenja ne mogu se objavljivati u udarnim terminima informativnih emisija ("hedovi", naslovi, vesti dana, kao prva ili najvažnija vest i sl.).

6) *Obaveza poštovanja izborne tišine.* Izborna propaganda preko radio i TV stanica zabranjena je 48 časova pre dana održavanja izbora i na dan održavanja izbora do zatvaranja biračkih mesta.

7) *Obavezno označavanje plaćenih termina.* Sve predizborne emisije, izveštaji, reklamni blokovi, ankete i slično, moraju biti posebno obeleženi jasnom oznakom "predizborni program". Plaćeni termini moraju biti obeleženi u TV programu neprekidno oznakom "plaćeni termin", a u radio programu jasno naznačeni na početku i kraju emisije, kao i na svakih 5 minuta trajanja emisije.

13. Uputstvo koje se odnosi na autorska i srodna prava, reklame, sponzorstva i plaćene termine

Obaveze emitera u ovom odeljku imaju za cilj obezbeđivanje transparentnosti, očuvanje uredničke nezavisnosti i uređivačke kontrole nad sponzorisanim programima, kao i jasno razdvajanje ove vrste emisija od redovnog programa.

1) *Autorska i srodna prava.* Emiteri su dužni da poštuju sve propise koji se odnose na autorska i srodna prava i zaštitu intelektualne svojine.

2) *Označavanje sponzorisanih emisija.* Emisija koja je u celini ili delimično sponzorisana mora da sadrži obaveštenje o sponzoru na početku i na kraju emisije. Ako emisija traje duže od 45 minuta, ovo obaveštenje se emituje na svakih 15 minuta emitovanog programa.

3) *Zabrana direktnog podsticanja prodaje u sponzorisanim emisijama.* Sponzorisani TV programi ne mogu neposredno da oglašavaju prodaju, kupovinu ili iznajmljivanje proizvoda i usluga sponzora ili trećeg lica, naročito posebnim upućivanjem na te proizvode i usluge u tim programima.

4) *Zabrana uticaja sponzora na uređivačku politiku.* Sponzor ne sme da utiče na sadržaj i vreme emitovanja programa koji je sponzorisao, kao i na pitanja uređivačke koncepcije emitera.

5) *Sponzorisanje informativnih emisija.* Zabranjeno je sponzorisanje informativnih emisija, osim sportskih vesti, tačnog vremena i vremenske prognoze.

6) *Zabrana političke propagande van predizborne kampanje.* Van trajanja predizborne kampanje zabranjeno je direktno ili indirektno reklamirati političke organizacije i oglašavati njihove skupove, akcije ili manifestacije bilo koje vrste u kojima se pojavljuje njihovo puno ili skraćeno ime.

7) *Zabrana sponzorisanja za određene kategorije ponuđača.* Sponzori ne mogu biti fizička i pravna lica koja se bave igrama na sreću, kladionice i proizvođači robe čije je oglašavanje Zakonom zabranjeno na radiju i televiziji (proizvođači duvana, žestokih alkoholnih pića, oružja itd.).

8) *Obaveza označavanje oglasnih poruka.* Reklame moraju biti jasno označene i odvojene od ostatka emitovanog programa. Tokom emitovanja oglasnog bloka ne emituje se identifikaciona oznaka radija odnosno televizije.

9) *Zabrana prikrivenog i posrednog oglašavanja proizvoda.* Zabranjeno je kroz informativne, obrazovne i ostale programe koji nisu jasno označeni kao ekonomska propaganda prikriveno ili posredno oglašavati proizvode i usluge.

10) *Regulisanje telefonskih uključenja i ograničenje emitovanja SMS i sličnih poruka.* U emisijama sa direktnim telefonskim uključivanjem u program emiteri su obavezni da tačno naznače cenu i ukupan realni trošak poziva. Nije dozvoljeno emitovanje programa koji se isključivo ili dominantno sastoji od telefonskog glasanja, SMS, *e-mail* i sličnih poruka (*TV chat* i slični sadržaji) van termina od 01 do 05 časova. Ustanove javnog radiodifuznog servisa ne smeju da emituju program koji je isključivo ili dominantno zasnovan na telefonskom glasanju, sms, *e-mail* i sličnim porukama. Emitovanje SMS, *e-mail* i sličnih poruka sa sadržajima koji ne krše zakonske i etičke norme ponašanja u javnom prostoru, dozvoljeno je ukoliko se poruke emituju putem trčećih slova (kajronom) kao dodatni sadržaj programa, odnosno kao reakcija gledalaca na emitovani sadržaj. Programi koji se isključivo ili dominantno sastoje od takvih poruka (period od 1 do 5 časova) ne spadaju u delatnost jasno kategorisanu Zakonom o radiodifuziji. Ovakvi komercijalni programski sadržaji se stoga ne računaju u Zakonom propisanu obaveznu kvotu sopstvene produkcije programa. Ako se telefonsko glasanje ili uključenje, SMS, *e-mail* ili slična poruka posebno naplaćuje, mora se jasno naznačiti ukupan realan trošak uključenja, glasanja ili poruke. Emiteri odgovaraju za sadržinu svih emitovanih, SMS, *e-mail* ili sličnih poruka, ma o kojoj vrsti programa da je reč.

14. Sprovođenje Uputstva (Kodeksa)

Opšte obavezujuće uputstvo o ponašanju emitera (Kodeks ponašanja emitera) je podzakonski akt koji se donosi radi preciziranja, razrade i sprovođenja Zakona o radiodifuziji. Ono važi za sve radio i TV stanice u nadležnosti Republičke radiodifuzne agencije. Izbegavanje obaveza koje proizilaze iz ovog uputstva (Kodeksa) za sobom povlači izricanje Zakonom propisanih mera, što je regulisao stavom 6. člana 12. Zakona o radiodifuziji:

Nepostupanje po obavezujućem uputstvu je osnov za izricanje mera opomene i upozorenja emiteru, a nepostupanje po opštem obavezujućem uputstvu je osnov za izricanje svih vrsta mera koje Agencija može preduzimati.

Pod "svim vrstama mera" Zakon podrazumeva, uz izricanje mere opomene ili javnog upozorenja, i mere privremenog ili trajnog oduzimanja dozvole za emitovanje programa, što je regulisano čl. 18. i 63. Zakona o radiodifuziji.

Na ovo uputstvo (Kodeks) primenjuju se svi članovi Zakona o radiodifuziji koji se odnose na propise i mere koje po Zakonu donosi Agencija. To su, pre svega, članovi: 12, 17, 18, 19, 20, 21, 61. i 63. Kodeks se sprovodi na osnovu ovlašćenja sadržanih u Zakonu o radiodifuziji.

Ovo uputstvo stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".

Broj 566/07-A

U Beogradu, 26. juna 2007. godine

Republička radiodifuzna agencija

Predsednik Saveta,
dr **Nenad Cekić**, s.r.